

Redegjørelse aktsomhetsvurderinger Coop Øst SA 2023

Bakgrunn

Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven) trådte i kraft 1. juli 2022. Loven er et norsk initiativ, men er ment å styrke gjennomslag for internasjonale retningslinjer og prinsipper for ansvarlig næringsliv, som FN sine veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECD sine retningslinjer for flernasjonale selskaper.

Hovedformålet med åpenhetsloven er å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og tjenester. Loven gir også allmennheten rett til informasjon om virksomhetens håndtering av forhold knyttet til menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Organisering og informasjon

Coop Øst SA

Coop Øst SA (heretter Coop Øst) er en medlemseid detaljhandelsvirksomhet innenfor dagligvare- og byggevarebransjen. Coop Øst har virksomhet i fylkene Oslo, Akershus, Østfold, Buskerud og Innlandet. Coop Øst er tilsluttet Coop Norge SA (heretter Coop Norge), som er fellesorganisasjonen for alle landets samvirkelag. Totalt har Coop i Norge over 2 millioner medeiere som har meldt seg inn i ett av de 58 samvirkelagene.

Ved utgangen av 2023 var Coop Øst eid av 520 418 medeiere og hadde en omsetning på 8,8 milliarder kroner. Coop Øst hadde 2.486 ansatte, med gjennomsnittlig årsverk på 1.601, og drev 115 butikker og varehus, som fordeler seg på følgende kjedekonsepter:

Kjedekonsept	Antall butikker/varehus
Coop Mega	12
Coop Prix	23
Extra	64
Obs	7
Obs Bygg	9

Coop Øst består også av 25 heleide datterselskaper, samt 3 tilknyttede selskaper.

24 av datterselskapene er rene eiendomsselskaper og det siste er et forvaltningsselskap. Eiendomsselskapene eier en eller flere eiendommer hvor Coop Øst er den eneste eller den største leietageren. Noen av selskapene eier tomter hvor det er tiltenkt utbygging, men hvor det ikke er drift per i dag.

Ingen av datterselskapene oppfyller alene kravene for å være omfattet av åpenhetsloven, men inngår i aktsomhetsvurderingene for Coop Øst sin samlede virksomhet. I det store og hele benyttes samme leverandører i Coop Øst og i datterselskapene, men også leverandører som kun benyttes i en eller flere av datterselskapene har vært en del av den innledende kartleggingen.

Når det kommer til de tilknyttede selskapene, har ikke disse blitt prioritert i 2023 i likhet med 2022. Fokuset har vært på de deler av virksomheten hvor Coop Øst er eneeiere og har direkte innflytelse på den operative driften. Selv om Coop Øst ikke har kontroll over disse selskapene, presiseres det at man bruker sin innflytelse, for eksempel som

styrerepresentanter, til her å sette fokus på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Varsling i Coop Øst

Coop Øst legger vekt på åpenhet og en åpen ytringskultur. En slik kultur er viktig for det generelle arbeidsmiljøet og for den enkeltes trivsel. Det er derfor viktig at ansatte varsler hvis det foreligger kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Med kritikkverdige forhold menes forhold som er i strid med rettsregler, skriftlige etiske retningslinjer i virksomheten eller etiske normer som har en bred tilslutning i samfunnet. Dette kan for eksempel være trakassering, diskriminering, mobbing og «utfrysning», uforsvarlig arbeidsmiljø, fare for liv og helse.

Coop Øst har mange ulike kanaler for varsling. Varsling bør skje til nærmeste leder, men kan også kommuniseres direkte til HR- og HMS sjef, verneombud, hovedverneombud, tillitsvalgt, hovedtillitsvalgt. Det kan også varsles til varslingsutvalget i Coop Øst.

Coop Øst har en egen rutine for varsling av kritikkverdige forhold. Rutinen skal bidra til å skape klarhet rundt hva som skal betraktes som forsvarlig fremgangsmåte ved varsling og hvilke forhold som kan være kritikkverdige. Coop Øst har hatt fire varslingssaker i 2023. Alle sakene er håndtert etter arbeidsmiljøloven og Coop Øst sine interne rutiner. Alle sakene er lukket.

Leverandører og forretningspartnere

Coop Norge som fellesorganisasjon forhandler avtaler som alle de ulike samvirkelagene benytter seg av. Coop Øst som samvirkelag vil derfor så langt det lar seg gjøre, benytte seg av disse avtalene. Det vil likevel være et behov for å inngå individuelle avtaler med leverandører utover dette. I 2023 hadde Coop Øst, med tilhørende datterselskaper, 1.450 ulike leverandører og forretningspartnere. Dette er en reduksjon fra 2022, men arbeidet med å redusere omfanget fortsetter videre.

Primærvirksomheten er å selge daglig- og byggevarer til medeiere og kunder. De viktigste leverandørene er derfor de som leverer varer for videresalg. Fellesorganisasjonen, Coop Norge, er den største leverandøren og leverer nærmere 98,5 % av alle varer til videresalg i Coop Øst. Ca. 219 leverandører, står for de resterende 1,5 %. Coop Norge er totalt den desidert største leverandøren og står for nærmere 90 % av den totale verdien (målt i kroner) av vårt samlede vederlag til våre forretningspartnere.

I forbindelse med primærvirksomheten er det behov for anskaffelser av andre varer og tjenester. Disse fordeler seg på en rekke innkjøps kategorier hvor eiendom, håndverkertjenester, markedsføring, energi, bank/finans/forsikring/pensjon, sikkerhet, transport/frakt og renhold utgjør de største.

Coop Øst sine førstehåndsleverandører er i det store og hele norske firmaer. Kun 4 førstehåndsleverandører er fra andre land enn Norge, og disse er Sverige og Danmark.

Arbeidet med Åpenhetsloven

Organisering av arbeidet med aktsomhetsvurderinger

Det er styret i Coop Øst SA som har det overordnede ansvaret for å følge opp arbeidet med åpenhetsloven. Administrerende direktør i Coop Øst er ansvarlig for å tilrettelegge for at det foreligger aktiviteter som sikrer etterlevelse av åpenhetsloven i daglig, operativ drift.

Administrerende direktør har gitt assisterende driftsdirektør Elin Jonsson myndighet til å tilrettelegge, lede og følge opp dette arbeidet. Assisterende driftsdirektør utøver sitt ansvar i tett samarbeid med en arbeidsgruppe bestående av nøkkelroller fra ulike deler av organisasjonen.

Det har blitt avholdt intern opplæring for relevante avdelinger på hovedkontoret. Digital opplæring er også gjennomført for alle våre operative ledere i butikk- og varehus, samt øvrige ansatte på hovedkontoret, høsten og vinteren 2023/2024. Det er også utarbeidet en rutine samt innhold for opplæring av nye ledere.

Arbeidet med åpenhetsloven vil inkluderes i Coop Øst sitt program for interne revisjoner og vil jevnlig rapporteres til styret og forretningsledelsen i tråd med Coop Øst styrende dokumenter for arbeidet med åpenhetsloven.

Retningslinjer og rutiner

Styrende dokumenter er overordnede rammebetingelser for arbeidet med åpenhetsloven. I Coop Øst er dette følgende dokument:

- Styrende dokument – arbeidet med åpenhetsloven Coop Øst SA

Rutiner er beskrivelser av aktiviteter for å sikre etterlevelse av styrende dokumenter og lovkravene som stilles i åpenhetsloven. Følgende rutiner er opprettet ifm. arbeidet med åpenhetsloven:

- Rutine – gjennomføring aktsomhetsvurderinger Coop Øst SA
- Rutine – besvarelse henvendelser åpenhetsloven Coop Øst SA
- Rutine – håndtering negativ påvirkning Coop Øst SA
- Rutine – vurdering av ny leverandør eller forretningspartner Coop Øst SA
- Rutine – egenerklæringsskjema Coop Øst SA
- Rutine – revisjon åpenhetsloven Coop Øst SA

Opprettelse av nye eller endringer i eksisterende styrende dokument godkjennes av styret i Coop Øst SA. Rutiner utarbeides og revideres av arbeidsgruppen, og godkjennes av forretningsledelsen.

Coop Norge er omfattet av åpenhetsloven og tilbyr veiledning, prosesser, maler og rutiner til samvirkelagene, men samvirkelagene vil på selvstendig grunnlag være omfattet av loven, og må selv etterleve de krav som stilles.

Coop Øst anerkjenner og etterstreber å følge «Coop Norge SAs prinsipper for bærekraftig forretningspraksis». I tillegg benytter Coop Øst «Coop Norge sine etiske retningslinjer for leverandører», som beskriver våre forventninger til leverandører og forretningspartnere.

Arbeidet med åpenhetsloven ble forankret i Coop Øst sitt styre den 08.03.2023. Styret har vedtatt en plan (og retningslinjer) for etterlevelse av åpenhetsloven, herunder plan for hvordan virksomheten skal utføre aktsomhetsvurderinger i egen forretningsvirksomhet, og overfor sine leverandørkjeder og forretningsforbindelser.

Styret vedtar videre at Coop Øst skal utarbeide og offentliggjøre en redegjørelse for aktsomhetsvurderingene innen den 30.06 hvert år og ellers ved vesentlige endringer i virksomhetens risikovurdering, samt overholde informasjonsplikten ved forespørsler fra allmennheten.

Kartlegging

Å prioritere en eller flere risikoområder på bakgrunn av alvorlighetsgrad betyr ikke at noen risiko er viktigere enn andre eller at virksomheten ikke gjør noe med annen risiko, men at arbeidsgruppen vurderer og prioriterer det som har størst potensiell negativ påvirkning først. Kartlegging og prioritering er en kontinuerlig prosess. Følgende modell fra Etisk Handel har blitt benyttet som et utgangspunkt i kartleggingsarbeidet:

Figur 1 - kilde: Etisk Handel

Den overordnede kartleggingen startet med samtlige leverandører og forretningspartnere fra 2022 og ble videreført også i 2023. Her ble det innhentet informasjon om fakturert omsetning, land, bransje og avtaleforhold.

Da tilnærmet alle Coop Øst sine førstehåndleverandører er hjemmehørende i Norge og er underlagt norske lover og regler for arbeidsforhold og rettigheter, anser arbeidsgruppen bransjerisiko som mer relevant i den videre kartleggingen enn landrisiko. Følgende risikoområder anses som særlig relevante:

- Ufaglært arbeidskraft
- Lønn
- Diskriminering
- HMS
- Arbeidstid

Coop Norge er stifter og medlem i Etisk Handel Norge, og jobber aktivt med ansvarlig innkjøp av varer og tjenester på vegne av samvirkeforeningene i Norge. Coop Norge stiller strenge krav til leverandører gjennom innkjøpsavtaler og etiske retningslinjer for leverandører, og velger leverandører basert på kriterier som kvalitet, leveransesikkerhet, bærekraft og arbeids- og menneskerettigheter. Coop Norge er som nevnt tidligere også omfattet av åpenhetsloven og gjennomfører derfor aktsomhetsvurderinger, og vil publisere en redegjørelse som dermed omfatter majoriteten av Coop Øst sine leverandører og forretningspartnere. Coop Øst vurderer at Coop Norge jobber godt med egne aktsomhetsvurderinger og henviser til deres redegjørelse som vil bli publisert på coop.no.

Som følge av egen risikokartlegging, samt kjente utfordringer knyttet til arbeidsforhold ble det i 2023, i tillegg til å se videre på renhold og varer for videresalg – frukt og grønt fra 2022 - kartleggingen, prioritert å se nærmere på håndverkertjenester innenfor kategoriene bygg og entreprenører, samt sikkerhetsbransjen. Dette er også viktige direkteanskaffelser i Coop Øst hvor innflytelsen ovenfor leverandørene anses som forholdsvis stor.

Bygg og entreprenør

Coop Øst er ikke kjent med faktiske negative konsekvenser for menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold knyttet til våre kjøp av bygg- og entreprenørtjenester. Det foreligger likevel en risiko for negative konsekvenser gitt den generelle bransjerisikoen og at Coop Øst ikke har inngått skriftlig avtale med samtlige leverandører innenfor dette området. Vi vil allikevel påpeke at vi ikke kan fjerne risikoen selv med skriftlige avtaler, men det kan være en risikoreduserende faktor. Bygg og entreprenør er en bransje som i henhold til Arbeidstilsynet har mange ulike risikofaktorer og består av mye risikofyllt arbeid hvor mange av risikofaktorene samsvarer med våre definerte områder. Herunder arbeidstidsordninger, mangelfulle HMS-rutiner, språk- og kommunikasjonsutfordringer og mangelfull eller manglende opplæring. Av de totalt 17 firmaene som ble benyttet i 2023, valgte arbeidsgruppen i første omgang å se på de leverandører hvor vi har hatt kostnad av vesentlig størrelse, definert til over 100 000kr. Dette utgjorde totalt ti ulike leverandører. Av disse ti leverandørene har vi en skriftlig avtale med de seks største.

Sikkerhetsbransjen

Coop Øst er ikke kjent med faktiske negative konsekvenser for menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold knyttet til kjøp av sikkerhetstjenester. Det foreligger likevel en risiko for negative konsekvenser gitt den generelle bransjerisikoen og at Coop Øst ikke har inngått skriftlig avtale med samtlige leverandører innenfor dette området. For flere av aktørene i bransjen så er alenearbeid vanlig og dette inneholder en del ulike risikoer, blant annet sikkerhetsrisiko ved ulykker, vold og trusler og uheldig belastning på grunn av manglende kommunikasjon og kontakt med andre. Vi så i etterkant av kartleggingen at det ikke var helt samsvar mellom våre identifiserte risikoer og sikkerhetsbransjens risikoer da det overordnet er en bransje som har strenge krav i forhold til opplæring, oppfølging og tilsyn. Vi hadde likevel nytte av kartleggingen da for å få en oversikt og øke intern kunnskap om bransjen.

I kategorien har vi leverandører som leverer vekttertjenester, alarmovervåking, verditransport og brannvern. De største leverandørene våre leverer både vekttertjenester, alarmovervåking og verditransport, så vi har valgt å vurdere disse i en samlet kategori. Vi har beholdt brannvern som en egen kategori. Coop Øst benytter seg av en avtale fremforhandlet av Coop Norge på tekniske og manuelle sikkerhetstjenester. For brannvern er det ni ulike leverandører, hvorav åtte har en skriftlig avtale med Coop Øst. Leverandøren uten avtale er sagt opp, uten at dette var en konsekvens av brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

For kategorien som helhet var det totalt 20 leverandører som ble benyttet i 2023, og arbeidsgruppen valgte å se på leverandører av betydelig omfang, definert til over 100 000kr. Dette utgjorde totalt fire leverandører, hvorav vi kun har en skriftlig avtale med en av leverandørene.

Tiltak og resultater

Det ble i 2023 avdekket ett faktisk brudd på anstendige arbeidsforhold hos en av våre leverandører innenfor renhold. Dette bruddet ble rapportert videre i vårt system og leverandør på sin side iverksatte tiltak og vi fikk lukket avviket.

Generelle tiltak

Coop Øst har i 2023 arbeidet med å formalisere innkjøpspraksis og etablere skriftlige kontrakter der dette mangler. Det er opprettet flere rutiner underveis som en konsekvens av dette arbeidet. I tillegg er det nedsatt en prosjektgruppe som skal utarbeide et rammeverk med ytterlige rutiner, inkludert et kriteriesett om skal benyttes ved evaluering av både eksisterende og potensielle nye leverandører. Formålet med kriteriesettet er å bidra til å begrense antall leverandører, i samsvar med redegjørelsen for aktsomhetsvurderinger for 2022, samt bidra til oversiktlige og transparente prosesser. Rammeverket for leverandører vil bli kommunisert bredt internt i organisasjonen og integrert i opplæringsmateriell av alle nye butikk- og varehussjefer, samt andre relevante personer i organisasjonen, slik at etterlevelse sikres på en effektiv måte.

Arbeidsgruppen har fortsatt fokuset på å evaluere og videreutvikle bruken av egenerklæringsskjema og sikre opplæring i alle relevante deler av virksomheten. Det er valgt å utsette og undersøke muligheter til bruk av systemstøtte til aktsomhetsvurderinger og leverandør oppfølging til 2024, da man ønsker å få et mer helhetlig bilde over hva behovet kan være på tvers i organisasjonen.

Konkrete tiltak

Bygg og entreprenør

Ett av de viktigste tiltakene for å få oversikt over de leverandørene Coop Øst ønsker å benytte seg av, er gjennom inngåelse av skriftlige avtaler. Dette vil gi økt forpliktelse til etterlevelse iht. etiske retningslinjer for leverandører og de forventningene Coop Øst har.

Ti av leverandørene fikk tilsendt egenerklæringsskjema for leverandører iht. arbeidet med åpenhetsloven i Coop Øst. Skjemaene ble gjennomgått av to representanter fra arbeidsgruppen hvorav en innehar særskilt kompetanse til å vurdere bransjen. Skjemaene ble vurdert opp mot våre definerte risikoområder. En leverandør hadde misforstått skjema og det ble foretatt en oppklarings samtale over telefon hvor vi fikk klarhet i hva som var ment. En leverandør kunne opplyse om at de bruker en del utenlandsk arbeidskraft slik at det ble besluttet at vi hos denne leverandør foretar en påseplikt kontroll samt revisjon i henhold til åpenhetsloven. Denne kontrollen utføres i Q2 2024.

Sikkerhetsbransjen

Også her blir et av de viktigste tiltakene for å få oversikt over de leverandørene Coop Øst ønsker å benytte seg av, inngåelse av skriftlige avtaler. Dette vil gi økt forpliktelse til etterlevelse iht. etiske retningslinjer for leverandører og de forventningene Coop Øst har.

Fire av leverandørene fikk tilsendt egenerklæringsskjema for leverandører iht. arbeidet med åpenhetsloven i Coop Øst. Skjemaene ble gjennomgått av tre ansatte, hvorav en er representant fra arbeidsgruppen og to er Coop Øst sine fagpersoner på området. Skjemaene ble vurdert opp mot våre definerte risikoområder og med bakgrunn i dette ble det besluttet at det ikke var behov for nærmere kontroll av disse fire leverandørene.

Resultat forrige års utvalgte bransjeområder

Renhold

Underveis i arbeidet ble det sagt opp en del avtaler innenfor renhold. Dette var relatert til at man etter en anbudsprosess valgte å bytte leverandør, nedleggelse av en butikk, o.l., og ikke som en konsekvens av brudd i forhold til åpenhetsloven.

Kartleggingen resulterte i revisjon hos tre leverandører hvor vi avdekket avvik hos to av leverandørene. Ett av avvikene gikk på uklarhet i overtidsbetaling slik det fremstod på lønnslipp. Dette ble rettet opp i av leverandør innenfor tidsfristen som ble pålagt av Coop Øst.

Et annet avvik gikk på ugyldige kontrakter i henhold til AML. § 14-6(1). Her gikk vi i tett dialog med leverandør for å sikre at dette ble rettet opp i. Leverandør på sin side oppsøkte bistand fra sin arbeidsgiverforening som hjalp til med å utforme nye kontrakter. Avviket ble lukket etter purring fra Coop Øst.

Frukt og grønt

Det ble valgt ut en leverandør som ble revidert av Coop Øst. Det ble under revisjonen ikke avdekket noen avvik.

Det ble også gjennomført en ekstern revisjon som er Amfori BSCI-godkjent av en leverandør som handler med en leverandør i Pakistan, uten at det ble avdekket brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Videre er det også gjort en jobb når det gjelder å redusere antall leverandører innfor vareområdet, samt å inngå skriftlig avtale med de som ble videreført.

Det er et samlet styre i Coop Øst SA, samt administrerende direktør som signerer redegjørelsen elektronisk.

Styreleder Kjetil Monssen Ebbesberg, nestleder Elisabeth Hunter, styremedlemmene Nina Glomsrud Saxrud, Einar Belsom, Anne Jødahl Skuterud og de ansattvalgte styremedlemmene Bjørn Gulbrandsen, Jennie Andersson og Camilla Johnsrud Gjærløw samt administrerende direktør Gøril Joys Johnsen.